

KAM PERSONALO DEPARTAMENTAS
2011-11-30

MOTERŲ IR VYRŲ LYGIŲ GALIMYBIŲ KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOJE ANALIZĖ

Moterų ir vyrų lygių galimybių krašto apsaugos sistemoje (toliau – KAS) analizė atlikta vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimu Nr.530 patvirtinta Valstybine moterų ir vyrų lygių galimybių 2010 – 2014 metų programa (Žin., 2010, Nr. 56-2757), Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. liepos 7 d. įsakymu Nr.A1-323 patvirtintu šios programos įgyvendinimo priemonių plano (Žin., 2010, Nr.123-6317) 14.1 punktu ir Krašto apsaugos ministerijos (toliau – KAM) kanclerio 2010 m. rugpjūčio 11 d. potvarkiu Nr. MP-85 patvirtinto priemonių, skirtų valstybinei moterų ir vyrų lygių galimybių 2010-2014 metų programai įgyvendinti krašto apsaugos sistemoje, plano 1 punktu.

Išvadas

Valstybinėje moterų ir vyrų lygių galimybių 2010 – 2014 metų programoje akcentuojama moterų ir vyrų lygių galimybių darbo rinkoje, švietimo ir mokymo procese, dalyvavimo sprendimų priėmimo svarba. Programoje pažymima, kad nors formaliai Lietuvos KAS moterų ir vyrų lygybė yra užtikrinta, santykinai maža moterų dalis, plyginti su vyrais, užima sprendimus priimančias pozicijas, vadovaujančias pareigas.

Paminėtina, kad Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos (toliau - LKA) Strateginių tyrimų centras (toliau - STC) 2005 m. atliko moterų padėties ir karjeros galimybių KAS tyrimą (anoniminę anketinę KAS karių ir civilių moterų apklausą), kuris atskleidė, kad dauguma karių moterų įsitikinusios, kad palyginti su vyrais, moterys karės turi mažiau galimybių įgyti karjerai reikšmingą kompetenciją ir kad sąlygos judėti karinių laipsnių ir pareigų hierarchijoje yra palankesnės vyrams. Kita vertus, tyrimas taip pat atskleidė, kad nors dauguma apklaustų moterų pripažino nelygių galimybių apraiškas, tik mažuma jų patvirtino, kad kariuomenėje egzistuoja diskriminacija dėl lyties. Tyrimo išvadose taip pat konstatuota, kad barjerai dažniausiai susiję su neformaliomis karinės organizacijos narių palaikomomis normomis (karių požiūriu, vertybių sistema, stereotipais) ir labiau paveikia karių, o ne civilių moterų situaciją.

Atsižvelgiant į Programoje akcentuojamą problemą, minėto LKA STC tyrimo išvadas, taip pat į tai, kad didžiąją KAS personalo dalį (85 proc.) sudaro kariai, šioje analizėje didžiausias dėmesys skiriamas profesinės karo tarnybos karių moterų ir vyrų lygių galimybių tarnyboje tendencijoms įvertinti.

Analizėje apžvelgiamas keleto pastarųjų metų karių moterų ir vyrų pasiskirstymas pagal atskiras karo tarnybos rūšis ir pobūdį, KAS subordinacinę struktūrą, karinių laipsnių kategorijas, taip pat nagrinėjami aukštesnių karinių laipsnių suteikimo ypatumai ir tendencijos. Šie faktiniai rodikliai gali pakankamai gerai paaiškinti moterų ir vyrų karjeros ypatumus, taip pat padėti atskleisti objektyvius veiksnius, darančius įtaką skirtingai moterų ir vyrų padėčiai sprendimų priėmimo procese.

Analizė atlikta remiantis faktiniais KAS personalo skaičiais (statistiniais PerVis duomenimis), KAM aukštesnių karinių laipsnių suteikimo komisijos dokumentais (kandidatų atrankos aukštesniam kariniam laipsniui suteikti, reitingavimo suvestinėmis, sprendimų dėl siūlymo suteikti aukštesnį laipsnį dokumentais), teisės aktais ir kitais dokumentais.

Teisinis reglamentavimas ir KAM veikla moterų ir vyrų karių lyčių lygybės srityje

Lietuvos Respublikos teisės aktai užtikrina KAS tarnaujančių (dirbančių) moterų ir vyrų lygias galimybes. Karo tarnyboje nėra jokių apribojimų karių lyties požiūriu: ir vyrai, ir moterys turi vienodą teisę tarnauti visų rūšių kariuomenės pajėgose, taip pat tarptautinėse operacijose bei misijose, nėra įtvirtintos ir lyties kvotų sistemos. Moterys, kaip ir vyrai, taip pat turi teisę įgyti bet kurią karinę specialybę ir eiti bet kurias pareigas KAS.

Nuo 2000 m. moterys gali stoti į LKA (tapti kariūnėmis), o nuo 2011 m. rugsėjo 1 d., vadovaujantis Karo prievolės įstatymo pakeitimais (nauja redakcija), moterys taip pat gali atlikti ir privalomąją pradinę karą tarnybą.

Moterims ir vyrams įtvirtintos vienodos karą tarnybos sąlygos (atlyginimų, priedų ir kitų išmokų skyrimo ir mokėjimo, kitos materialinio aprūpinimo sąlygos) ir vienodos socialinės garantijos. Tam tikros išimtys moterų atžvilgiu nustatytos atsižvelgiant į fiziologinius lyčių skirtumus ir į kitų NATO valstybių patirtį: moterims nustatyti kiek žemesni fizinio pasirengimo reikalavimai; joms taip pat taikomos tam tikros tarnybos reikalavimų išimtys dėl su nėštumu ir gimdymu susijusių aplinkybių (pvz. karą metu nėščios ir krūtimi maitinančios karės moterys negali būti šaukiamos į tarnybą, esant būtinybei jos gali būti pašauktos vykdyti tarnybos užduočių kitu nei nustatytas jų kasdienės tarnybos laikas tik su jų sutikimu).

Nuo 2005 m. rugsėjo 29 d. įsigaliojo KASOKTĮ 59 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas (Žin., 2005, Nr. 122-4362), pagal kurį PKT kariams nustatytos ilgesnės atostogos vaikui prižiūrėti (iki trejų metų) ir atsisakyta nuostatos, kad šioms atostogoms pasibaigus ir nesant kario kvalifikaciją atitinkančių laisvų pareigų karys išleidžiamas į atsargą (įtvirtinta nuostata, kad grįžęs po tokių atostogų į tarnybą karys skiriamas į jo laipsnį atitinkančias pareigas).

Lietuva, aktyviai dalyvaudama tarptautinėse taikos palaikymo misijose ir operacijose, įgyvendina Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijas 1325 (2000) dėl ginkluotų konfliktų įtakos moterų saugumui ir jų dalyvavimo taikos įgyvendinime ir 1820 (2008) dėl seksualinio smurto ginkluotuose konfliktuose. LKA kariūnams studijų metu suteikiamos bazinės žinios moterų ir vyrų lygių galimybių užtikrinimo klausimais, profesinės karą tarnybos kariams rengimo tarptautinėms operacijoms metu suteikiama teisinė informacija apie ypatingą vaikų ir moterų apsaugą ginkluotų konfliktų metu. Karių švietimo lyčių klausimais srityje numatyta papildyti karininkų ir puskarininkų karjeros kursų mokymo programas įtraukiant į jas moterų ir vyrų lygių galimybių švietimo klausimus Lietuvos kariuomenėje. Šiuo metu taip pat numatyta tobulinti tarptautinių operacijų planavimo procedūras įtraukiant į jas lyčių aspektą. Taip pat numatyta KAS parengti specialistų lyčių klausimais.

Moterų ir vyrų karą tarnybos KAS tendencijos

Lietuvoje karą tarnyboje tarnaujančių moterų ir vyrų pasiskirstymo tendencijos per daugelį metų iš esmės nekinta: absoliučią daugumą (beveik 90 proc.) karių sudaro vyrai ir apie dešimtadalį moterys. Palyginti su užsienio šalimis šis Lietuvos rodiklis yra santykinai aukštas ir rodo, kad moterys Lietuvos ginkluotosiose pajėgose dalyvauja pakankamai aktyviai¹. Daugelis Europos šalių (pvz., Belgija, Danija, Italija, Lenkija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Norvegija, Vokietija ir kt.) pasižymi mažesniu moterų dalyvavimu ginkluotosiose pajėgose.

Lietuvoje moterys tarnauja visose karą tarnybos rūšyse: profesinėje karą tarnyboje (toliau –

¹ Remiantis NATO Lyčių perspektyvų komitetui (Committee on Gender Perspectives) 2009/2010 m. pateiktomis užsienio šalių ataskaitomis, užsienio ginkluotosiose pajėgose moterys karės sudarė: Belgijoje 8,02 proc., Danijoje - 5,2 proc., Graikijoje – 13,5 proc., Italijoje – 3,4 proc., Latvijoje – 17,4 proc., Lenkijoje – 1,8 proc., Liuksemburge – 5,8 proc., Nyderlanduose – 9 proc., Norvegijoje – 8,6 proc., Vengrijoje – 20 proc., Vokietijoje – 8,9 proc.

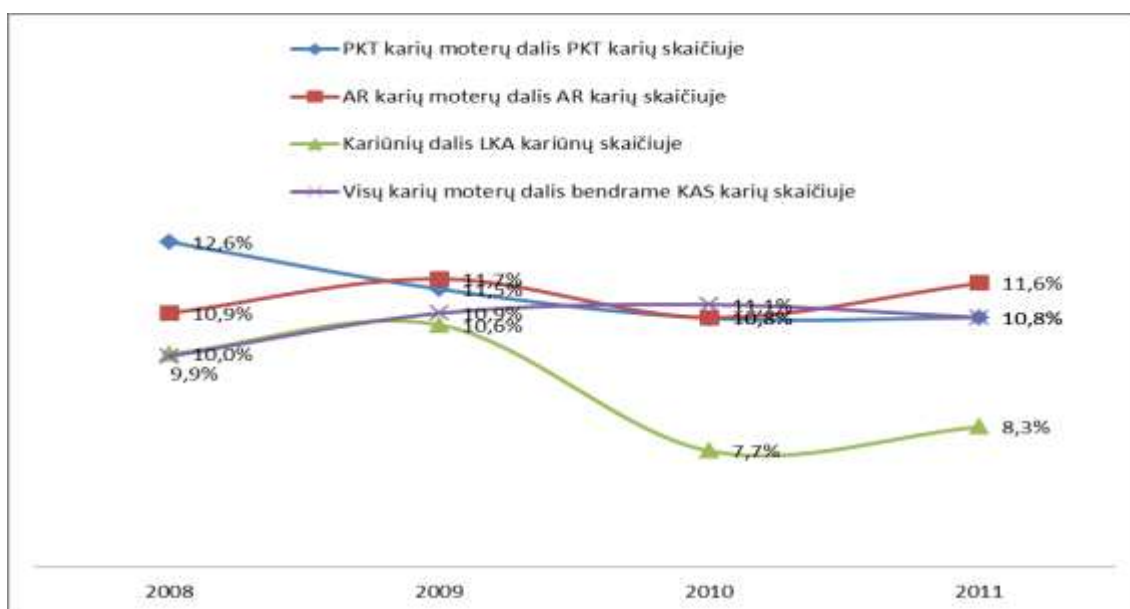
PKT), aktyviajame rezerve (toliau – AR), mokosi LKA (yra kariūnės). Daugiausia moterų karių tarnauja PKT, kita, daug mažesnė dalis – AR (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. *Vyrai ir moterys karo tarnyboje 2008 – 2011 (spalio mėn.) metais*

Metai	PKT		PPKT		AR		Kariūnai		Kariai iš viso	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
2008	6246	844	1870	-	4072	498	184	20	12372	1362
%	88,1	11,9	100	-	89,1	10,9	90,2	9,8	90,1	9,9
2009	6915	925	935	-	3779	501	189	18	11818	1444
%	88,2	11,8	100	-	88,3	11,7	91,3	8,7	89,1	10,9
2010	6903	897	100	-	4148	502	186	22	11337	1421
%	88,5	11,5	100	-	89,2	10,8	89,4	10,6	88,9	11,1
2011 (spalio mėn.)	6830	810	90	-	3823	502	189	17	10932	1329
%	89,4	10,6	100	-	88,4	11,6	91,7	8,3	89,2	10,8

2011 m. lapkričio mėnesio pabaigoje 4 moterys tarnavo ir privalomojoje pradinėje karo tarnyboje (toliau – PPKT), pasinaudamos nuo 2011 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojusia tokia teise. Tikėtina, kad ateityje moterų, pasirenkančių tarnybą PPKT, skaičius didės.

Palyginti su vyrais, PKT karių moterų santykinė dalis per 2008 – 2011 metus mažėjo, ypač šis sumažėjimas ryškus 2011 metais. Moterų santykinės dalies didesnis sumažėjimas per pastaruosius metus taip pat stebimas kariūnų kategorijoje, tuo tarpu AR kategorijoje moterų santykinė dalis sumažėjo nežymiai, o 2011 m. palyginus su 2008 m. padidėjo. Moterų santykinės dalies atskirose karių kategorijose kitimo tendencijos pateiktos 1 paveiksle.

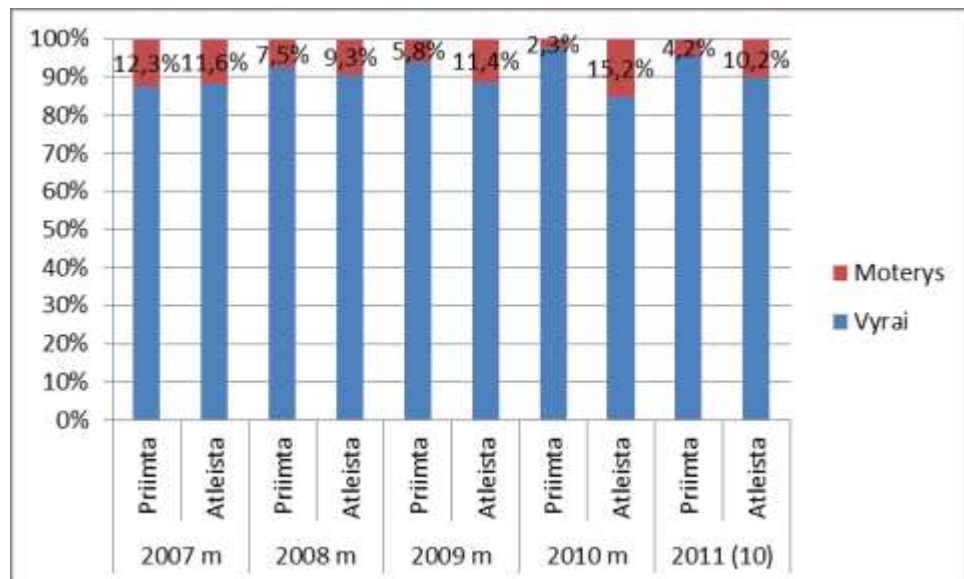
1 pav. *Moterų santykinės dalies karo tarnyboje kitimo tendencijos 2008 – 2011 metais*

Didžiausias moterų ir vyrų santykio svyravimas stebimas kariūnų kategorijoje, ypač jis ryškus per paskutiniuosius metus. Stiprų pastarųjų metų santykinį kariūnių moterų sumažėjimą įtakojo tai, kad 2010 metais į LKA neįstojo nei viena moteris: 2010 m. iš 24 atrankoje į kariūnus dalyvavusių merginų profesinio tinkamumo testą išlaikė tik 6, o iš šių 6 nei viena neįveikė bendrojo priėmimo konkurso, t.y. nesurinko pakankamo konkursinio balo. 2011 m. situacija pagerėjo: iš 25 atrankoje dalyvavusių merginų 13 jų išlaikė profesinio tinkamumo testą, ir iš jų priimtos 6 (vėliau viena savo noru atsisakė studijuoti).

Pažymėtina, kad jaunuolių atrankoje į LKA labai svarbus yra jų motyvacijos vertinimas. Motyvuotais tapti kariūnais laikomi tie kandidatai, kurie iki stojimo į LKA jau buvo įsitraukę į karinei organizacijai artimą veiklą, pvz. dalyvavo jaunųjų šaulių veikloje, sukarintose stovyklose, tarnavo kariais savanoriais ir pan. Tačiau testavimo metu kandidatai dažnai nurodo motyvus, susijusius su galimybe nemokamai baigti aukštąjį mokslą, gauti stipendiją, aprangą, maitinimą, apgyvendinimo paslaugas ir pan., todėl paprastai apie pusė visų kandidatuojančių į kariūnus jaunuolių atrankos neįveikia. Ši tendencija ypač buvo ryški 2009 – 2011 metais.

Atsižvelgiant į tai, kad didžiausią įtaką bendram santykiniam moterų skaičiaus mažėjimui turėjo moterų skaičiaus mažėjimas PKT (ypač jis ryškus 2010 -2011 metais), toliau tikslinga detaliau apžvelgti PKT moterų ir vyrų tarnybos (įstojimo į PKT ir išleidimo į atsargą) tendencijas.

2007 m. į PKT įstojo 40 moterų (12,3 proc. visų į PKT įstojusių karių), o į atsargą išleistos 45 moterys (11,6 proc. visų į atsargą išleistų PKT karių), 2008 m. šie skaičiai buvo atitinkamai 80 arba 7,5 proc. ir 28 arba 9,3 proc., 2009 m. – 18 arba 5,8 proc. ir 37 arba 11,4 proc., o 2010 m. priimtų į PKT moterų skaičius sumažėjo net iki 9 arba 2,3 proc., tuo tarpu į atsargą išleista net 81 arba 10,2 proc. 2011 m. spalio mėn. duomenimis moterų atžvilgiu situacija pagerėjo: įstojusių į PKT skaičius, palyginti su praėjusiais metais, tiek absoliučia, tiek santykinė išraiška padidėjo beveik du kartus ir siekė 19 arba 4,2 proc. visų į PKT įstojusių karių, taip pat dvigubai mažiau buvo ir išleistų į atsargą: 40 arba 10,2 proc. visų į atsargą išleistų PKT karių (žr. 2 pav.).

2 pav. Moterų ir vyrų įstojimo į PKT ir išleidimo iš PKT į atsargą tendencijos 2007 – 2011 metais

PKT karių kaitos duomenys rodo, kad pastarųjų metų moterų santykinės dalies PKT struktūroje sumažėjimui ypač didelės įtakos turėjo ir didelis jų išleidimo į atsargą skaičius. Taip pat pastebėtina, kad pagal atleidimo iš PKT į atsargą priežastis moterys daug dažniau nei vyrai buvo

atleidžiamos pasibaigus PKT sutarčiai ir sukakus įstatymų nustatytą amžių, tuo tarpu daug mažiau moterų karių, palyginti su vyrais, nutraukė tarnybą savo iniciatyva. Pvz., 2005 – 2011 m. atleidimo iš PKT pagal atleidimo priežastį statistika rodo, kad vidutiniškai virš trečdalis visų į atsargą išleidžiamų PKT karių moterų buvo išleidžiamos į atsargą sukakus įstatymo nustatytą amžių, apie trečdalis – dėl sveikatos būklės, apie penktadalis – pasibaigus tarnybos sutarčiai, o savo iniciatyva išėjo apie dešimtalį moterų. Tuo tarpu vyrų išėjimo į atsargą dėl šių priežasčių duomenys gerokai skiriasi: vidutiniškai daugiausia (apie 40 proc.) vyrų per šį laikotarpį į atsargą išėjo savo iniciatyva, o pasibaigus tarnybos sutarčiai ir sukakus įstatymo nustatytą amžių, palyginti su moterimis, jų išėjo kur kas mažiau (vidutiniškai po kiek daugiau nei dešimtalį), taip pat daug mažiau (kiek daugiau nei dešimtadalis) vyrų buvo išleisti į atsargą dėl sveikatos.

Paminėtina, kad 2009 - 2010 m. optimizuojant KAS personalo struktūrą buvo atsisakyta dalies nereikalingų, besidubliuojančių, taip pat Lietuvos kariuomenei nebūdingų funkcijų. Šis optimizavimo procesas įtakojo visų PKT karių, ypač PKT karių moterų skaičiaus ir santykinės dalies bendroje karių struktūroje sumažėjimą, nes būtent santykinai daugiau moterų, palyginti su vyrais, tarnauja su minėtų funkcijų vykdymu susijusiose pareigybėse, kurios, be kita ko, KAS pareigybių struktūroje atrodo tradiciškai patrauklesnės moterims (pvz., mediko, personalo specialisto ir pan.). Atsižvelgiant į tai, toliau tikslinga detaliau apžvelgti moterų ir vyrų pasiskirstymą pagal KAS padalinius ir tarnybos pobūdį, specializaciją.

Karių moterų ir vyrų pasiskirstymas pagal KAS padalinius ir tarnybos pobūdį

Didžioji karių dauguma tarnauja Lietuvos kariuomenės Sausumos pajėgose, toliau Karinėse oro pajėgose, tiesiogiai kariuomenės vadui pavaldžiuose padaliniuose, Logistikos valdybai pavaldiuose ir kituose padaliniuose (žr. 2 lentelę). Visuose KAS padaliniuose vyrai sudaro didžiąją daugumą karių.

2 lentelė. *Karių pasiskirstymas KAS institucijose ir jų struktūriniuose padaliniuose (2011m. pradžioje)*

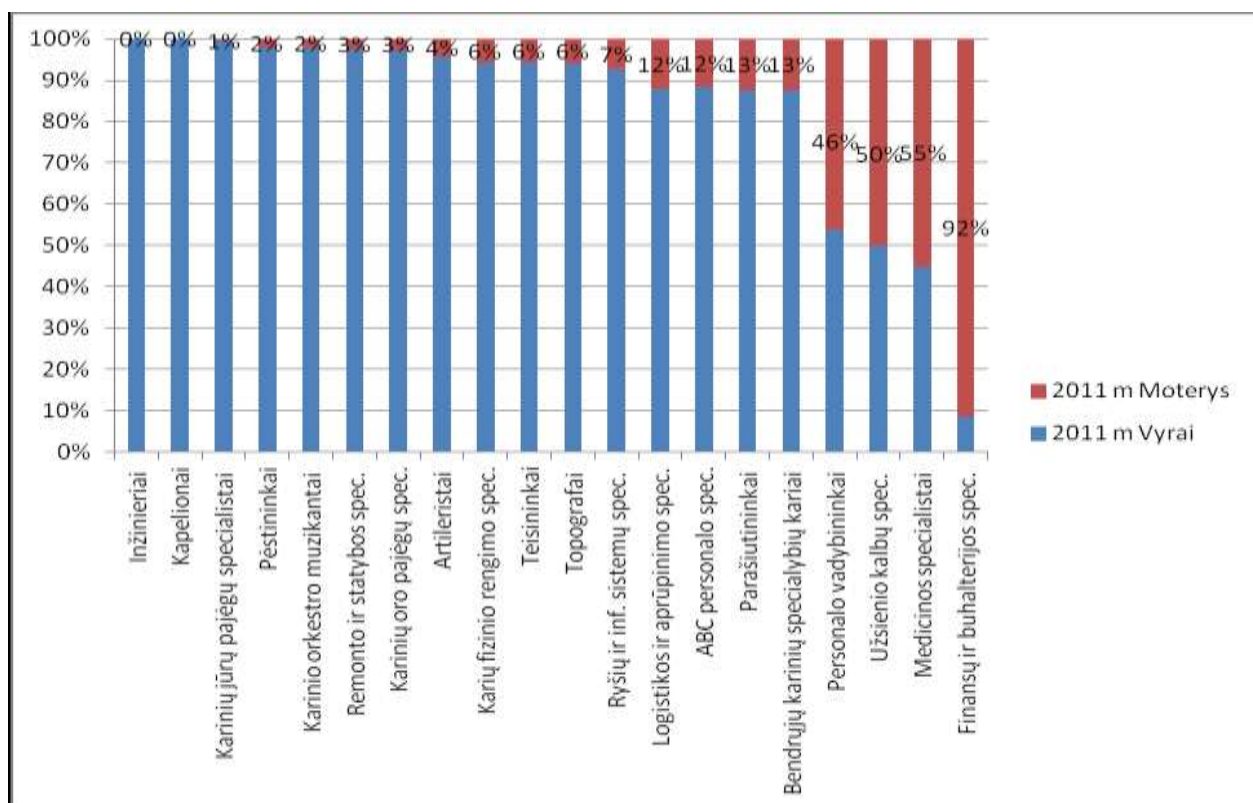
KAS institucijos ar jų struktūriniai padaliniai	Kariai iš viso 2011 pradžioje	Iš jų:		Kariai iš viso 2009 pabaigoje	Iš jų:	
		Vyrai	Moterys		Vyrai	Moterys
Sausumos pajėgos	7.271	90.3%	9.7%	7.590	89.8%	10.2%
Karinės oro pajėgos	920	93.6%	6.4%	953	93.5%	6.5%
Tiesiogiai kariuomenės vadui pavaldūs	891	89.0%	11.0%	955	88.7%	11.3%
Logistikos valdybai pavaldūs	839	69.2%	30.8%	838	67.9%	32.1%
Mokymo ir personalo valdybai pavaldūs	631	91.8%	8.2%	680	91.5%	8.5%
Karinės jūrų pajėgos	496	96.2%	3.8%	507	95.9%	4.1%
Įstaigos prie KAM	340	81.5%	18.5%	428	82.7%	17.3%
Lietuvos karo akademija	317	92.7%	7.3%	341	91.5%	8.5%
KAM	137	86.9%	13.1%	147	86.4%	13.6%
IŠ VISO	11.842	89.0%	11.0%	12.439	88.6%	11.4%

Pastaba: be Specialiųjų operacijų pajėgose ir Antrajame operatyvinių tarnybų departamente prie Krašto apsaugos ministerijos tarnaujančių karių

Didžiausia santykinė moterų dalis, palyginti su vyrais, tarnauja Logistikos valdybai pavaldžiuose padaliniuose. Didžiąją daugumą (71 proc.) LV pavaldžiose struktūrose tarnaujančių moterų sudaro Karo medicinos tarnyboje (toliau – KMT) tarnaujančios PKT karės, kurios taip pat sudaro didžiąją daugumą (54 proc.) ir visų KMT tarnaujančių PKT karių. Bendras KMT personalo skaičius siekia 407 asmenis, iš jų net 239 moterys. PKT kariai šioje tarnyboje sudaro 339, iš jų 184 yra moterys ir 155 vyrai. Paminėtina, kad tarp KMT tarnaujančių/dirbančių civilių darbuotojų moterys taip pat sudaro didžiąją dalį (55 moterų ir 13 vyrų). Ši proporcija iš esmės nepakitusi per daugelį metų.

Per 2010 metus LV pavaldžiuose padaliniuose moterų karių dalis, palyginti su vyrais, sumažėjo ir absoliučia išraiška (9 karėmis), ir santykinė (1,3 proc.). Kituose padaliniuose moterų ir vyrų karių kaitos tendencija panaši: visuose KAS padaliniuose, išskyrus įstaigas prie KAM, moterų dalis ir absoliučia, ir santykinė išraiška, palyginti su vyrais, sumažėjo. Tačiau didžiausias santykinis sumažėjimas stebimas LV ir LKA, o mažiausias – Karinėse oro pajėgose, taip pat kariuomenės vadui tiesiogiai pavaldžiuose padaliniuose, Karinėse jūrų pajėgose, Mokymo ir personalo valdyboje, t.y. padaliniuose, kurie vykdo daugiau kariuomenei būdingų funkcijų (oro erdvės, pakrančių apsauga, karinio personalo valdymas, mokymas, kovinis rengimas ir pan.).

Šiuo metu KAS yra apie 40 bendrųjų ir specializuotų karinių specialybių grupių. Apjungus šias specialybes į giminingas grupes galima pastebėti, kad moterys karės daugiausia turi tą karinę specialybę ir tarnauja tose pareigose, kurios tradiciškai patrauklesnės moterims (medikės, buhalterės, personalo vadybininkės ir pan.) ir daug mažiau renkasi sritis, tradiciškai patrauklesnes vyrams (pvz., inžinieriaus, pėstininko, jūrininko, artileristo ir pan.) (žr. 3 pav.).

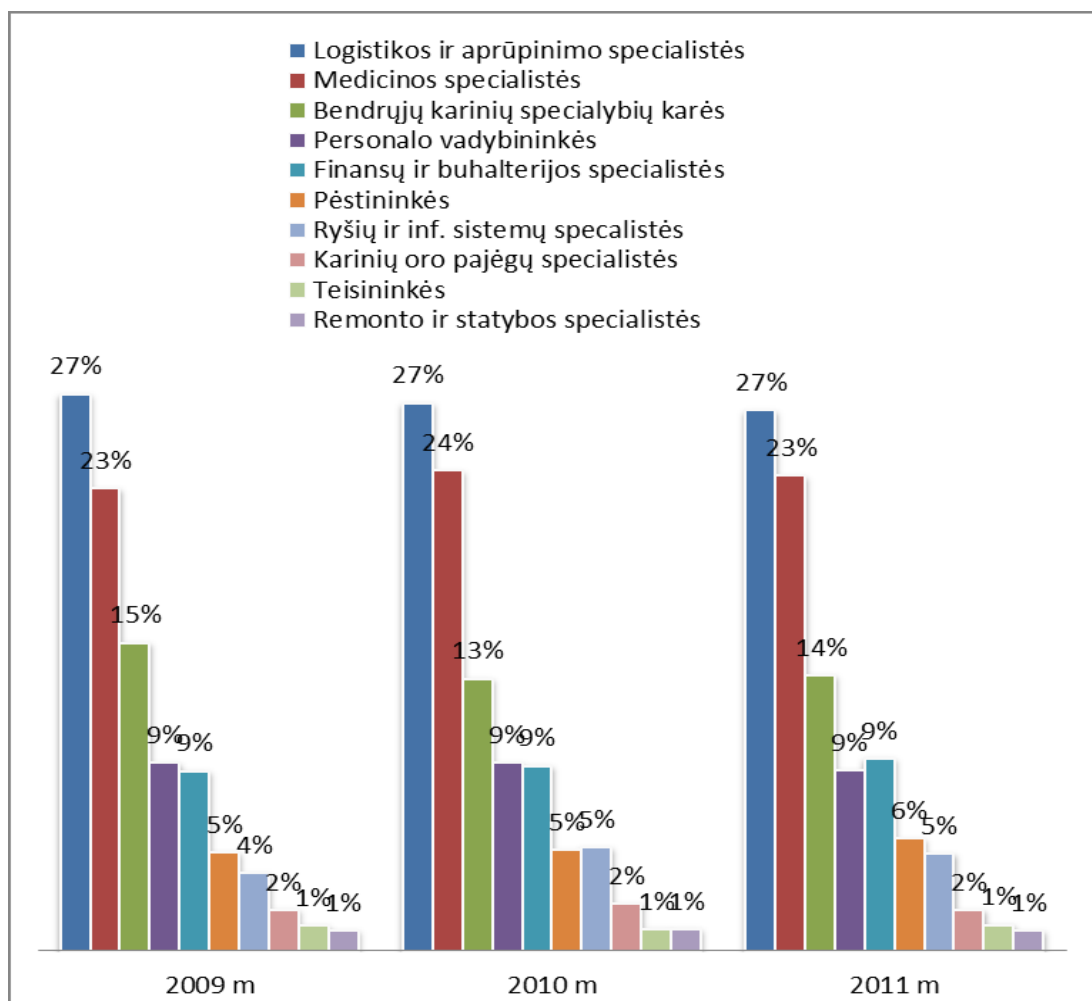

3 pav. PKT kariai moterys ir vyrai pagal karinę specializaciją 2011 m. (spalio mėn.)

Didžiausia santykinė PKT tarnaujančių moterų karių dalis (92 proc.) turi finansininko ar buhalterio specializaciją. Antrą vietą (55 proc.) šio pasiskirstymo struktūroje užima moterys, tarnaujančios medikėmis (gydytojomis, gydytojų padėjėjomis, taip pat kitose specializuoto medicinos

personalo parigybėse). Didžiąją daugumą šių karių moterų sudaro gydytojų padėjėjos ir gydytojos. Beveik pusę (45 proc.) PKT karių personalo vadybininkų taip pat sudaro moterys. Tarp kitų kategorijų specialistų santykinė moterų dalis mažesnė, tačiau taip pat pastebėtina, kad didesnė jų dalis tarnauja „moteriškesnėse“ pozicijose (pvz., logistikos specialistėmis).

PKT moterų pasiskirstymas pagal specializaciją tarp visų PKT karių moterų rodo, kad didžiausia jų dalis (beveik trečdalis) tarnauja logistikos specialistėmis, toliau medicinos specialistėmis, bendrųjų karinių specialybių karėmis, personalo vadybininkėmis, finansininkėmis ar buhalterėmis, tuo tarpu daugiau vyrams būdingose pareigybėse tarnauja labai nedidelė dalis PKT karių moterų, pvz., pėstininkėmis – 6 proc., karinių oro pajėgų specialistėmis – 2 proc., artileristėmis – 1 proc., remonto ir statybos specialistėmis – 1 proc. ir likę 3 proc. - kitose specialybose. 4 paveiksle pateiktas PKT moterų karių procentinis pasiskirstymas tarp 10 populiariausių specializacijų.

4 pav. PKT karių moterų pasiskirstymas pagal karinę specializaciją 2009 – 2011 metais

Šios PKT karių moterų ir vyrų pasiskirstymo pagal specializaciją proporcijos iš esmės nekinta daugelį metų.

Analizuojant PKT karių moterų kaitą pagal jų karinę specializaciją per 2009 - 2011 metų laikotarpį, didžiausias jų sumažėjimas stebimas logistikos ir aprūpinimo specializacijos pareigybėse, kitose bendrųjų specialybių pareigybėse, taip pat medicinos ir personalo vadybininkų pareigybėse.

PKT karių moterų ir vyrų karjeros tendencijos

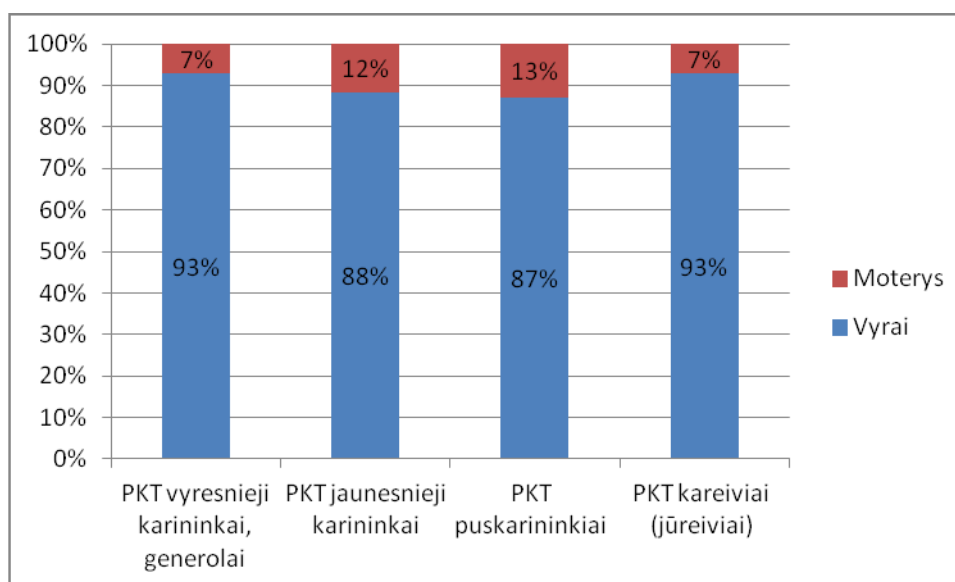
Kario karjerą (kilimą užimamose pareigose) bene geriausiai parodo aukštesnio karinio laipsnio suteikimas. Aukštesnis karinis laipsnis kariui, jei jis atitinka visus nustatytus reikalavimus, paprastai suteikiamas paskyrus jį į aukštesnes, didesnės atsakomybės reikalaujančias pareigas, jam mokamas didesnis tarnybinis atlyginimas. KAS karinių laipsnių hierarchija tiesiogiai susijusi su pareigine hierarchija – kuo aukštesnes pareigas užima karys, tuo aukštesnis jo karinis laipsnis.

Stebint 2009 – 2011 metų laikotarpio PKT karių moterų ir vyrų pasiskirstymą vadovų pozicijose matyti, kad santykinė moterų dalis kasmet nežymiai mažėjo (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. PKT karių moterų ir vyrų pasiskirstymas vadovų pozicijose 2009 – 2011 metais

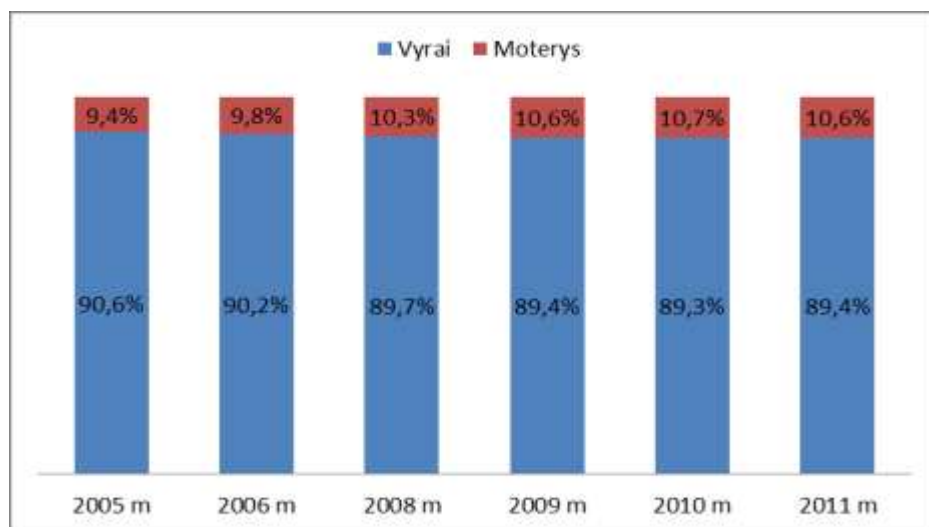
PKT vadovai						
	2009		2010		2011	
	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys	Vyrai	Moterys
Skaičius	1975	142	1915	134	1845	127
Procentas	93,3 %	6,7 %	93,5 %	6,5 %	93,6 %	6,4 %

Analizuojant PKT karių moterų ir vyrų pasiskirstymą karių laipsnių subordinacijos struktūroje, paminėtina, kad Lietuvos kariuomenėje pagal subordinaciją yra 4 pagrindinės karių kategorijos nuo žemiausio iki aukščiausios: kareiviai (jūreiviai), puskarininkai, jaunesnieji karininkai ir vyresnieji karininkai. 2011 m. pradžioje tarp šių karių kategorijų moterys didžiausią santykinę dalį sudarė puskarininkių ir jaunesniųjų karininkių kategorijose (žr. 5 pav.).

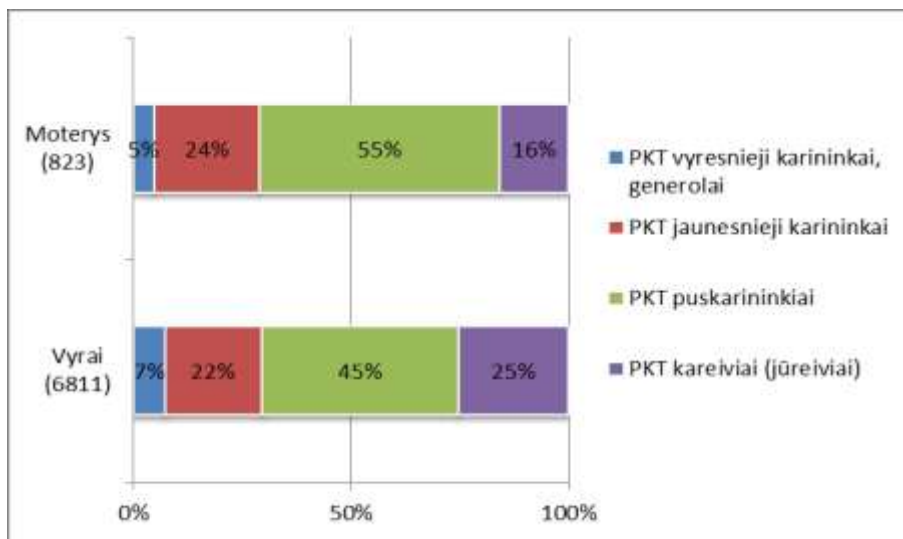
5 pav. PKT kariai moterys ir vyrai pagal karines kategorijas (2011 m. sausio mėn. pabaigoje)

Nagrinėjant moterų ir vyrų pasiskirstymo bendroje karininkių kategorijoje tendencijas per keletą pastarųjų metų, matyti, kad moterų karininkių dalis per 2005 – 2010 metų laikotarpį turėjo didėjimo tendenciją: nuo 2005 m. iki 2011 m. moterų karininkių dalis padidėjo 1.2 proc. Tačiau 2011 m., palyginti su 2010 m., stebimas nežymus moterų karininkių santykinės dalies sumažėjimas (žr. 6 pav.).

6 pav. Karininkų vyrų ir moterų santykis 2005 – 2011 metais

PKT moterų atskirose PKT karinėse kategorijose, palyginti su visomis PKT tarnaujančiomis moterimis, pasiskirstymas panašus kaip ir PKT vyrų. 2011 m. pradžioje PKT karių moterų struktūroje 29 proc. sudarė karininkės, 55 proc. puskarininkės ir 16 proc. kareivių (jūreivių). Tarp PKT karių vyrų šis pasiskirstymas buvo, atitinkamai 29 proc., 45 proc. ir 25 proc. (žr. 7 pav.).

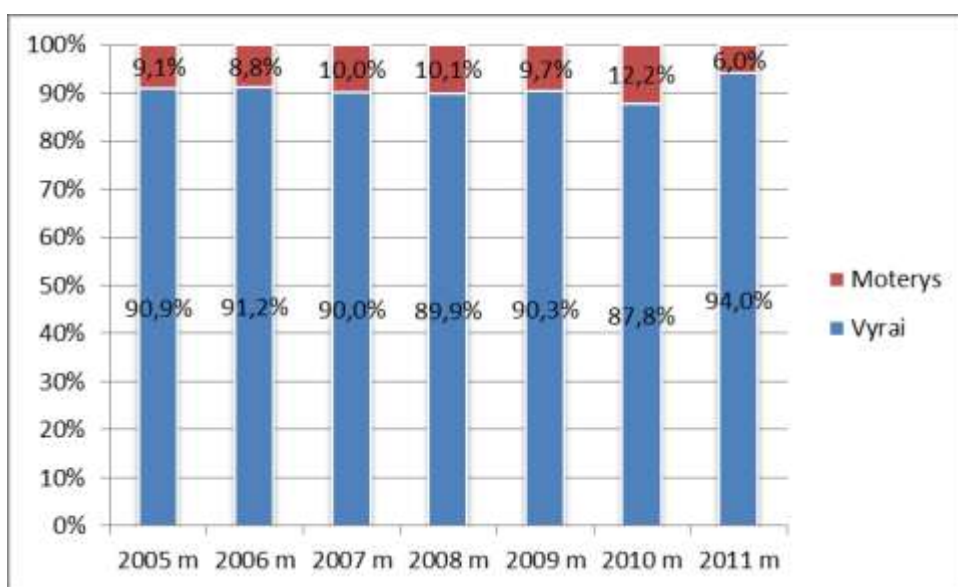
7 pav. Moterys ir vyrai pagal karinius laipsnius, palyginti su visais tikrojoje karo tarnyboje tarnaujančiais vyrais ir moterimis (2011 m. sausio mėn. pabaigoje)

Detalesnis žvilgsnis į šį PKT karių pasiskirstymą moterų ir vyrų kategorijose rodo, kad daug mažiau moterų turi vyresniųjų karininkų laipsnius, taigi ir užima aukštas vadovaujančias pozicijas KAS. Tačiau taip pat matyti, kad moterų kategorijoje, daugiau yra karių, turinčių jaunesniojo karininko ir puskarininkio laipsnius, palyginti su atitinkamais laipsniais vyrų kategorijoje. Atkreiptinas dėmesys, kad daug mažiau moterų tarnauja žemiausiose karių kategorijose, palyginti su šiuo pasiskirstymu vyrų atveju. Vadinasi, moterys pačiose aukščiausiose sprendimų priėmimo pozicijose dalyvauja santykinai mažiau nei vyrai, tačiau dauguma jų užima ne žemiausias, o vidutinio lygmens karinių kategorijų pozicijas.

Aukštesnių karininkų laipsnių suteikimo tendencijos

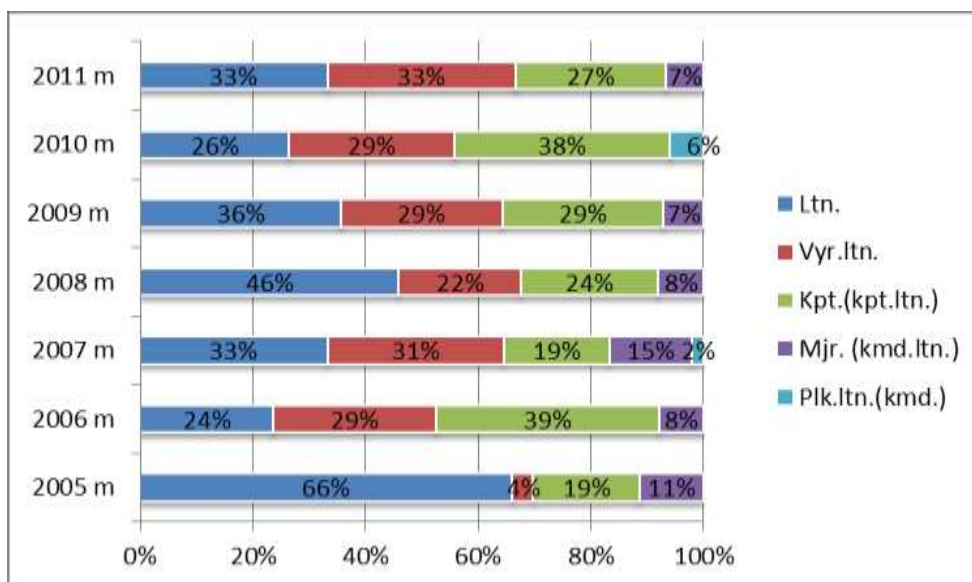
KAS kasmet yra nustatomas ribinis skaičius aukštesniam kariniam laipsniui suteikti, todėl ne visiems kariams, atitinkantiems reikalavimus aukštesniam kariniam laipsniui gauti, šis laipsnis gali būti suteiktas. Paprastai kandidatų į aukštesnį karinį laipsnį skaičius gerokai viršija nustatytą ribinį skaičių, taigi šioje srityje tarp karių (ypač karininkų) yra pakankamai didelė konkurencija, kurią taip pat didina ir KAM nuostata pereiti prie optimalių PKT karo tarnybos karių skaičiaus proporcijų plano, pagal kurį iki 2015 m. turėtų būti mažinamas karininkų, puskarininkų ir didinamas kareivių (jūreivių) skaičius.

Analizuojant 2005 – 2011 metų laikotarpio faktinius aukštesnių karininkų laipsnių suteikimo statistiką matyti, kad santykinė moterų, gavusių aukštesnį karininko laipsnį dalis turėjo tendenciją didėti, išskyrus 2011 metus: per šių metų 10 mėn. moterims karėms suteikta santykinai daug mažiau aukštesnių karininkų laipsnių, palyginti su vyrais (žr. 8 pav.). Paminėtina, kad analogiška tendencija stebima ir aukštesnių karinių laipsnių suteikimo statistikoje tarp nekarininkų.

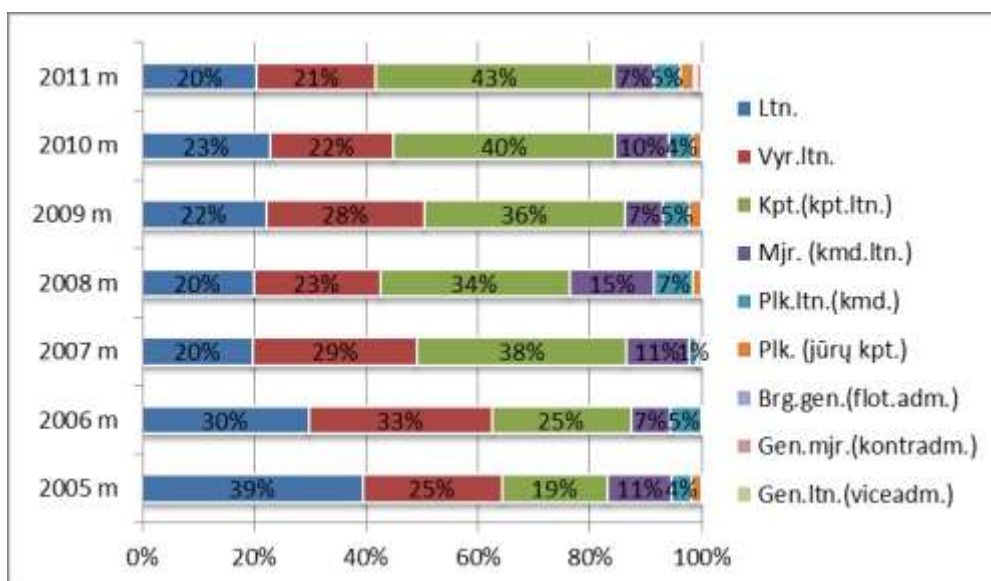

8 pav. Aukštesnių karininkų laipsnių suteikimas 2005 – 2011 (spalio mėn.) metais

Detalesni duomenys taip pat rodo, kad moterų kategorijoje daug daugiau suteikiama jaunesniųjų karininkų laipsnių (maždaug po trečdalį leitenanto, vyr.leitenanto ir kapitono laipsnių), tuo tarpu daug mažiau – vyresniųjų karininkų laipsnių (majoro, pulkininko leitenanto, pulkininko laipsnių), kurie kartu sudėjus paprastai kasmet nesiekia dešimtadalio, išskyrus 2005 ir 2007 metus (žr. 9 ir 10 pav.). Pulkininko ir aukštesni (generolų) laipsniai per visą šį laikotarpį nebuvo suteikti nei vienai moteriškos lyties atstovei, nes nei viena jų neatitiko šiems laipsniams gauti keliamų reikalavimų.

9 pav. Moterims suteikti aukštesni karininkų laipsniai 2005 – 2011 m. (spalio mėn.)

10 pav. Vyrams suteikti aukštesni karininkų laipsniai 2005 – 2011 m. (spalio mėn.)

Vyrų kategorijoje šis aukštesnių karininkų laipsnių suteikimo pasiskirstymas rodo, kad santykinai daug didesnė vyrų dalis, palyginti su šia moterų dalimi, gavo aukštesnius vyresniųjų karininkų laipsnius, keletui vyrų taip pat suteikti ir dar aukštesni (generolų) laipsniai. Atkreiptinas dėmesys, kad aukščiausio rango (generolų) pareigybės KAS yra vos kelios, todėl natūralu, kad tikimybė, jog moterys pretenduos į aukščiausius karininkų (generolų) laipsnius, yra gerokai mažesnė.

2010 metais vyrų kategorijoje 16 proc. karininkų buvo suteikti aukštesni vyresniųjų karininkų laipsniai (įskaitant ir 1 generolo majoro laipsnį), tuo tarpu moterų kategorijoje šis rodiklis siekia tik 6 proc. Tačiau vyrų kategorijoje daug mažiau, palyginti su moterimis, suteikta jaunesniųjų karininkų laipsnių. Analogiški skirtumai stebimi ir ankstesniais metais, išskyrus 2007 metus, kur 17 proc. moterų buvo suteikti aukštesni vyresniųjų karininkų laipsniai.

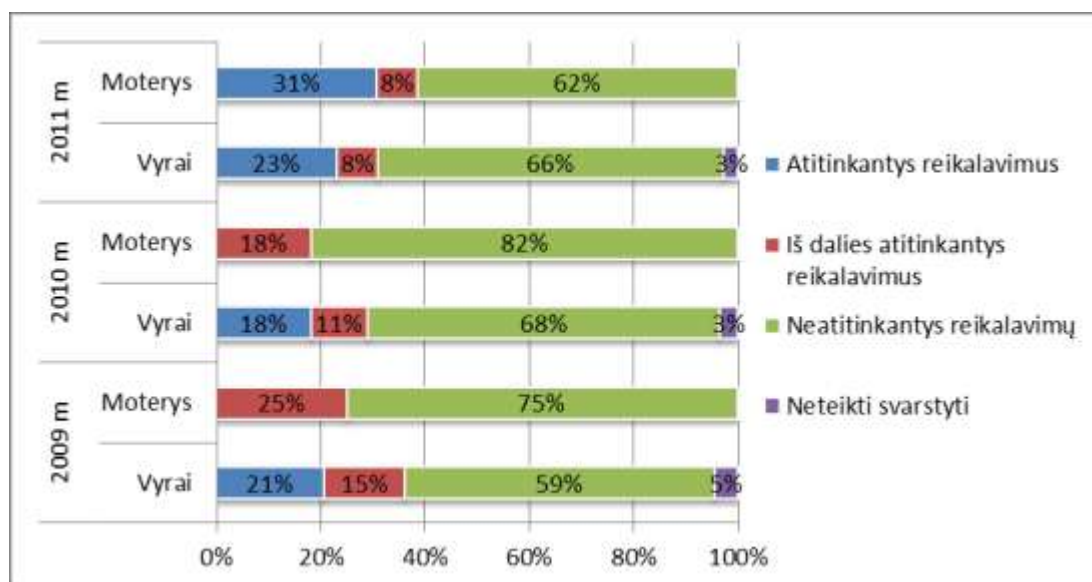
Aukštesnių karinių laipsnių KAS kariams suteikimo tvarka nustatyta krašto apsaugos ministro įsakymais, kuriuose yra įtvirtinti reikalavimai, nustatyta atrankos tvarka ir kt. Siūlymus dėl karininkų laipsnių nuo majoro (komandoro leitenanto) iki pulkininko (jūrų kapitono) suteikimo krašto apsaugos ministrui teikia tam tikslui sudaroma komisija, kuri, svarstydamą kandidatus laipsniui gauti, vadovaujasi nustatytais kriterijais.

Aukštesni karininkų laipsniai suteikiami kariams, atsižvelgiant į jų išstarnautą įstatymo nustatytą laiką pagal turimą karinį laipsnį, išsilavinimą, karinio parengimo lygį laipsniui suteikti, pareigas, kuriose privalo būti išstarnavęs nustatytą laiką, taip pat asmenines savybes ir gebėjimus eiti aukštesnes pareigas, užsienio kalbų mokėjimo lygį, sveikatos būklės atitikimą nustatytiems reikalavimams, fizinio parengtumo testo išlaikymo rezultatus ir karininkų reitingavimo rezultatus. Pvz., karininkams nuo vyr. leitenanto iki pulkininko (jūrų kpt.) laipsniui suteikti išsilavinimo reikalavimas turėti ne žemesnį kaip aukštąjį (bakalauro studijų) išsilavinimą. Minimalaus karinio pasirengimo lygio reikalavimai yra skirtingi: vyr. leitenanto ir kapitono laipsniui suteikti reikalaujama, kad kandidatas būtų baigęs bazinio lygmens karininko parengimo kursus (L1), majoro laipsniui – taktinio lygmens karininko parengimo kursus, pulkininko leitenanto – operacinio lygmens karininko parengimo kursus, pulkininko (jūrų kapitono) – strateginio lygmens karininko parengimo kursus. Reikalavimas būti išstarnavusiam pareigose nustatytą laiką taip pat diferencijuojamas pagal siekiamą karinį laipsnį: pvz., vyr. leitenanto laipsniui suteikti reikalaujama būti išstarnavus būrio vadu arba kitose atitinkamo lygio pareigose ne mažiau kaip 1 metus, kapitono laipsniui – būrio vadu arba kitose atitinkamo lygio pareigose ne mažiau kaip 2 metus, pulkininko - dalinio vadu arba kitose atitinkamo lygio pareigose ne mažiau kaip 2 metus.

Siekiant kaip galima objektyviau įvertinti kandidatus aukštesniam kariniam laipsniui suteikti karininkai yra reitinguojami balais atsižvelgiant į jų kvalifikaciją, tarnybos patirtį ir eigą. Reitingavimo kriterijai yra tokie: I - geresnis paskutinių 4 metų veiklos ir potencialo įvertinimas (maksimali suma - 4 balai), II - tarnyba dalinių (padalinių) vado pareigose (4 balai), III - ilgesnis išstarnautas laikas aukštesnio lygio (palyginti su turimu karinius laipsniu) pareigose (3 balai), IV - tarnybos trukmė pagal turimą laipsnį (2 balai), V - aukštesnis turimas karinio parengimo lygis (2 balai), VI - tarnybos patirtis mokymo padaliniuose tiesioginiais klausytojų vadais (viršininkais), instruktoriais, kursų (sekcijų) viršininkais (1,5 balo), VII - tarnybos patirtis tarptautinėse operacijose (1 balas), VIII - tarnybos patirtis aukštesnio lygmens padaliniuose (1 balas), XIX - aukštesnis išsilavinimo lygis (įgijusiems magistro ar aukštesnį mokslinį laipsnį skiriamas 1 balas).

Balai pagal II, III, VI, VII, VIII kriterijus skiriami tik tuo atveju, jei karininko veikla įvertinta ne žemiau kaip „gerai“. Karininkams surinkus vienodą bendrą balų skaičių pirmenybė teikiama turintiems didesnį balų skaičių pagal I kriterijų; jeigu surenkama vienodai balų pagal I kriterijų, pirmenybė teikiama pagal II kriterijų ir t.t.

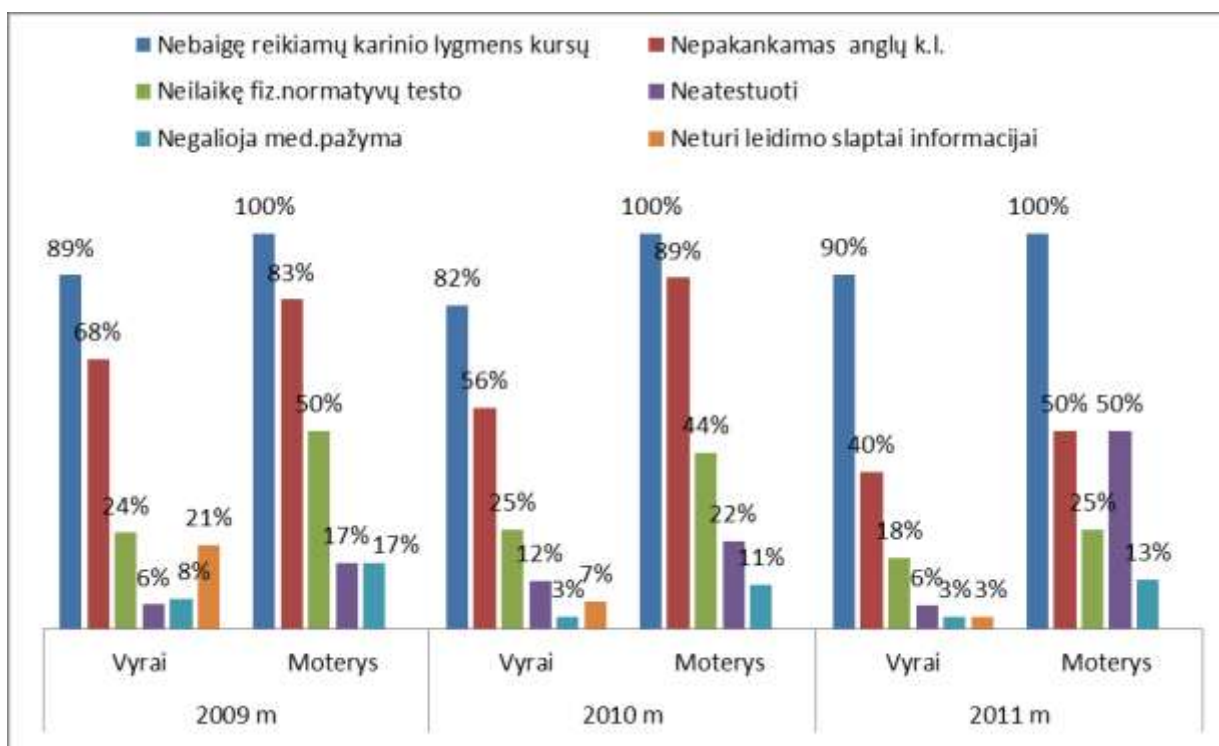
Analizuojant trijų pastarųjų metų komisijos aukštesniam karininkų laipsniui suteikti kandidatų vertinimų suvestines pagal lytį matyti, kad apskritai didžioji dauguma visų komisijos svarstomų kandidatų, tiek moterų, tiek vyrų kategorijose, įvertinami kaip neatitinkantys reikalavimų, ir kur kas mažesnė jų dalis įvertinama kaip visiškai atitinkantys reikalavimus gauti aukštesnį karininko laipsnį (žr. 11 pav.).

11 pav. Kandidatų pulkininko leitenanto (komandoro) laipsniui gauti atitikimas reikalavimams 2009 – 2011 metais

2009 ir 2010 metais komisijos vertinimu, nei viena moteris neatitiko reikalavimų pulkininko leitenanto laipsniui gauti, tuo tarpu vyrų kategorijoje atitikusių reikalavimus buvo maždaug po penktadalį nuo visų kandidatų pulkininko leitenanto laipsniui gauti. Tačiau 2011 m. situacija moterų atžvilgiu buvo daug palankesnė: trečdalis visų kandidačių moterų pulkininko leitenanto laipsniui gauti buvo įvertintos kaip visiškai atitinkančios reikalavimus ir 8 proc. – kaip iš dalies atitinkančios reikalavimus. Tuo tarpu vyrų kategorijoje visiškai atitinkančių reikalavimus buvo kiek daugiau nei penktadalį. Taip pat pastebėta, kad tarp neteiktų svarstyti komisijai kandidatų (dauguma jų neturi aukštojo išsilavinimo, todėl neatitinka vieno iš pagrindinių reikalavimų, kiti turi galiojančias drausmines nuobaudas ir pan.), per 2009 – 2011 metus nebuvo nei vienos moters.

Analizuojant kandidatų, neatitinkančių reikalavimų pulkininko leitenanto laipsniui suteikti šių neatitikimų priežastis moterų ir vyrų kategorijose, matyti, kad abiejų lyčių kategorijose šios priežastys pasiskirsčiusios labai panašiai. Dažniausiai kandidatų vertinimo suvestinėse nurodoma neatitikimo reikalavimams priežastis tiek vyrų, tiek moterų kategorijose yra nebaigti reikiamo karinio lygmens pulkininko leitenanto laipsniui gauti kursai, antra pagal dažnumą priežastis – negaliojantis anglų kalbos žinias patvirtinantis pažymėjimas (žr. 12 pav.).

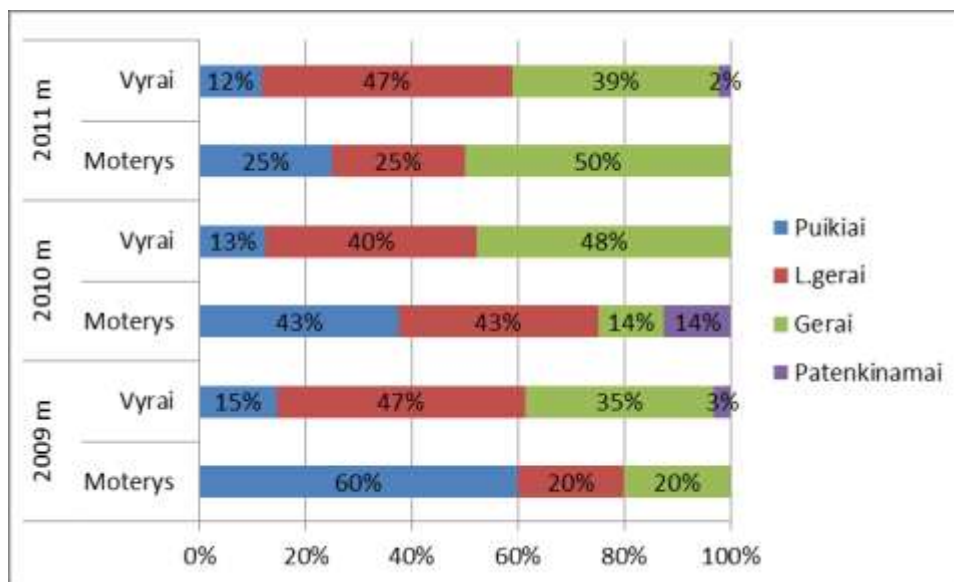

12 pav. Kandidatų, neatitinkančių reikalavimų pulkininko leitenanto laipsniui gauti neatitikimo priežastys

Tačiau tarp vyrų ir moterų kategorijų matyti tam tikras skirtumų tendencingumas: nebaigti reikiamo karinio lygmens kursai yra būdinga visų moterų (kurioms pagal reikalavimus būtina baigti nustatytus karinio lygmens kursus siekiant aukštesnio karinio laipsnio) neatitikimo reikalavimams priežastis, tuo tarpu vyrų kategorijoje nepakankamo karinio pasirengimo problema būdinga šiek tiek mažesnei daliai karių, kuriems pagal reikalavimus būtina baigti aukštesnio karinio lygmens kursus. Analogiška tendencija stebima ir lyginant kitų priežasčių pasiskirstymą moterų ir vyrų kategorijose, t.y. nepakankamo užsienio (anglų) kalbos mokėjimo lygio, taip pat fizinio pasirengimo, negaliojančių karinės medicininės ekspertizės pažymėjimų atvejus: šios priežastys daugiau paplitusios tarp moterų nei vyrų. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad moterys daug dažniau nei vyrai buvo neatestuotos, t.y. apskritai nebuvo pateikti jų tarnybinės veiklos vertinimai už praėjusius metus. Tuo tarpu vyrai dažniau nei moterys neturėjo leidimų dirbti su įslaptinta informacija.

Vieną iš didžiausių svorių reitinguojant kandidatus aukštesniam kariniam laipsniui gauti sudaro karių tarnybinės veiklos vertinimo rezultatas. Tarnybinės veiklos vertinimas atliekamas kario tiesioginio vado (viršininko), kuris įvertina kario praėjusių metų veiklos rezultatus, profesinius gebėjimus, asmenines savybes. Palyginti su kitais kriterijais (pvz., turimas tarnybos stažas ir pobūdis, karinio ir fizinio pasirengimo lygis ir pan.), tarnybinės veiklos vertinimas yra pakankamai subjektyvus rodiklis, todėl tikslinga panagrinėti ir tai, kaip per keletą paskutiniųjų metų buvo vertinami kandidatai moterys ir vyrai, komisijos pripažinti kaip neatitinkantys reikalavimų aukštesniam kariniam laipsniui gauti.

Analizėje panaudoti kandidatų, neatitinkančių reikalavimų pulkininko leitenanto laipsniui gauti vertinimų duomenys. Trijų paskutinių metų duomenų vyrų ir moterų kategorijose analizės rezultatai neišryškino tendencingų skirtumų tarp moterų ir vyrų tarnybinės veiklos vertinimų. Pvz., moterų tarnybinės veiklos įvertinimai už 2009 ir 2010 m. buvo geresni nei vyrų atsižvelgiant į tai, kad kur kas didesnę moterų dalis buvo įvertintos puikiai ir labai gerai, palyginti su vyrais. Tuo tarpu 2011 m. duomenimis, tarnybinės veiklos įvertinimai buvo palankesni vyrų atžvilgiu (žr. 13 pav.).

13 pav. Kandidatų, neatitinkančių reikalavimų plk.ltn. laipsniui, tarnybinės veiklos vertinimai 2009-2011 metais

Analogiška kandidatų aukštesniam kariniam laipsniui gauti, neatitikimo reikalavimams priešasčių, tarnybinės veiklos vertinimo analizė buvo atlikta ir majoro laipsnio siekiančių PKT karių atžvilgiu. Gauti rezultatai iš esmės atspindi panašias tendencijas.

Kalbant apie karių karjeros galimybes pabrėžtina tai, kad siekti aukštesnės karininko pozicijos galimybės daug palankesnės bendrųjų karinių specialybių kariams negu kariams, turintiems specialiąsias karines specialybes. Specialiųjų karinių specialybių kariams nustatyti mažesni reikalavimai (pvz., nebūtina baigti aukštesnio karinio lygmens kursų), gali būti nustatyta ilgesnė karo tarnybos trukmė (iki 55 metų), tačiau šių specialiųjų karinių specialybių atstovams yra daug mažiau įsteigtų aukšto rango pareigybių, susietų su aukštu kariniu laipsniu (pulkininko leitenanto, pulkininko ir kt.), didesniais įgaliojimais ir atsakomybe, taigi esančių KAS pareigybių hierarchijos aukščiausiuose lygiuose. Taigi vertikalios karjeros galimybės specialiųjų karinių specialybių atstovams yra natūraliai mažesnės.

Atsižvelgiant į tai, kad žymiai daugiau moterų, palyginti su vyrais, turi specialiąsias karines specialybes ir tarnauja su jomis susijusiose pareigose (pvz., karo medikės, finansininkės, buhalterės), tai iš esmės galima paaiškinti, kodėl santykinai daug mažesnė moterų dalis, palyginti su vyrais, turi aukštesnius karininkų (nuo pulkininko leitenanto) laipsnius ir užima santykinai žemesnes pareigines pozicijas KAS pareigybių hierarchijoje.

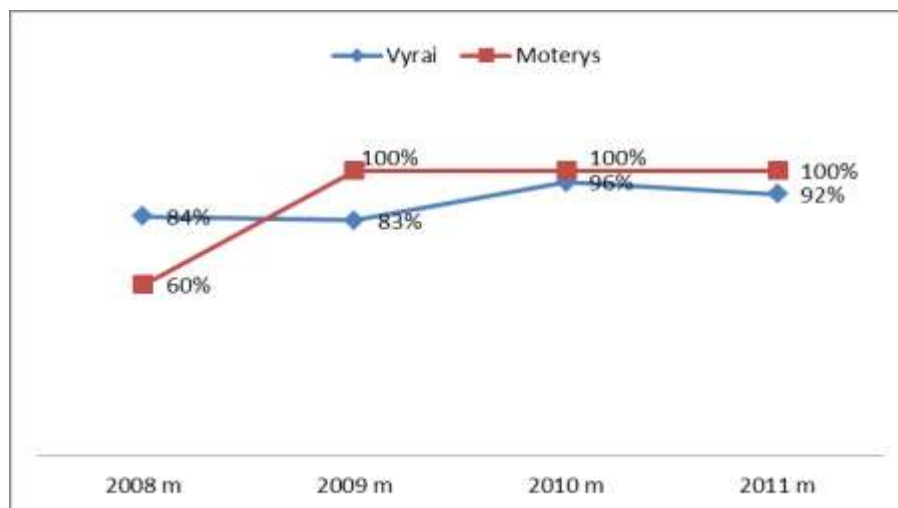
Moterų ir vyrų pasiskirstymas pagal bendrąsias ir specialiąsias karines specialybes gerai matyti ir kandidatų aukštesniam kariniam laipsniui gauti suvestinėse. Tarp visų vyrų kandidatų aukštesniam kariniam laipsniui (pulkininko leitenanto, majoro) gauti didžiąją daugumą 2009 – 2011 m. sudarė bendrųjų karinių specialybių karininkai, tuo tarpu tarp kandidačių moterų – specialiųjų karinių specialybių karininkės, daugiausia medikės. Paminėtina, kad medicinos krypties specialybės sudaro beveik penktadalį visų KAS specialiųjų karinių specialybių.

LKA absolventų skyrimo į pareigas tendencijos

Karininko karjeros sėkmę taip pat lemia ir sėkmingos kariūnų LKA studijos bei paskyrimas į vadovaujančias pareigas baigus LKA. Todėl dar vienas rodiklis, į kurį tikslinga atkreipti dėmesį

nagrinėjant moterų ir vyrų karjeros galimybes, yra LKA absolventų skyrimo į vadovaujančias pareigas tendencijos. Paminėtina, kad LKA absolventams suteikiamas leitenanto laipsnis.

LKA baigusių moterų ir vyrų paskyrimo į tarnybos vietas ir pareigas per keletą pastarųjų metų tendencijos rodo, kad nuo 2009 m. visos kariūnės absolventės buvo paskirtos į vadovaujančias pozicijas (būrių vadais arba padalinių viršininkais), tuo tarpu vaikinų kategorijoje santykinė paskirtų į vadų pozicijas absolventų dalis per pastaruosius metus šiek tiek sumažėjo (žr. 14 pav.). Į vadovaujančias KAS pozicijas nepaskiriami absolventai paprastai paskiriami į karinių specialistų pareigybes.

14 pav. LKA absolventų skyrimas į vadų ir viršininkų pareigas 2008 – 2011 metais

Atkreiptinas dėmesys, kad į vadovaujančias pareigas LKA absolventai skiriami atsižvelgiant į jų mokymosi pažangumą ir pačių norus. Dešimtadaliui pažangiausių LKA absolventų suteikiama teisė patiems pasirinkti būsimos tarnybos vietą ir pareigas iš siūlomų pareigų sąrašo. Taigi tiek nustatytos taisyklės, tiek faktiniai duomenys leidžia teigti, kad ir LKA absolventų moterų, ir vyrų atžvilgiu lygios galimybės siekti tolesnės karjeros KAS yra įgyvendinamos.

Išvados ir siūlymai

Išanalizavus pagrindines moterų ir vyrų karo tarnybos ir karjeros tendencijas KAS galima prieiti prie šių išvadų:

1. Moterų ir vyrų lygios galimybės karo tarnyboje KAS yra užtikrinamos tiek teisiniame reglamentavime, tiek praktikoje: šiandien moterys, kaip ir vyrai, turi teisę tarnauti ir tarnauja visose karo tarnybos rūšyse ir įvairių karinių specializacijų srityse be jokių apribojimų. Palyginti su užsienio šalimis, Lietuvos moterų dalyvavimas KAS yra pakankamai aktyvus ir nors santykinė moterų karių dalis PKT karių struktūroje per keletą pastarųjų metų mažėjo, mažėjantis pastarųjų metų neigiamas priimtų ir atleistų į PKT karių moterų balansas didina tikimybę, kad ateityje moterų dalyvavimas PKT didės.
2. Tarp KAS esamų bendrųjų ir specialiųjų karinių specialybių ir su jomis susietų pareigybių moterys dažniau renkasi ir užima tas, kurios tradiciškai patrauklesnės moterims (pvz., mediko, finansininko ar buhalterio, logistikos specialisto, personalo vadybininko) ir turi mažesnę tiesioginę ryšį su karinėmis, kovinėmis funkcijomis. Pastaraisiais metais optimizuojant KAS struktūrą ir sumažinus personalo apimtį buvo atsisakyta ir dalies

neraikalingų administracinių, paramos ir kitų funkcijų bei pareigybių, kuriose santykinai didelę dalį užėmė moterys. Tai leidžia manyti, kad moterų karių santykinės dalies PKT struktūroje mažėjimo tendencija iš esmės buvo nulemta objektyvių veiksnių (KAS personalo apimčių racionalizavimo), o ne subjektyvių faktorių, kylančių iš karinės organizacijos kultūros, nuostatų, moralinių vertybių.

3. Moterų ir vyrų pasiskirstymas karinių kategorijų struktūroje yra labai panašus, tačiau santykinai daug mažiau moterų, palyginti su vyrais, turi aukštesnius vyresniųjų karininkų laipsnius ir užima vadovaujančias pozicijas. Kandidatų aukštesniam kariniam laipsniui gauti atitikimo reikalavimams vertinimo ir reitingavimo analizė neatskleidė jokių subjektyvių veiksnių (karinės organizacijos atstovų vertinimų), rodančių galimas moterų diskriminavimo aukštesnių karinių laipsnių suteikimo, taigi ir galimybės kilti karjeros laiptais, procese apraiškas. Tačiau vertėtų atkreipti dėmesį, kad nebaigti reikiamo lygmens kariniai kursai, nepakankama anglų kalba, tai pat vadų (viršininkų) nepateikti karių tarnybinės veiklos vertinimai yra daug dažniau pasitaikantys barjerai siekti aukštesnio karinio laipsnio tarp moterų nei vyrų. Taigi tobulinant karininkų karjeros politiką tikslinga skirti daugiau dėmesio minėtoms problemoms spręsti.
4. Santykinai daug didesnė moterų dalis, palyginti su vyrais, turi specialiąsias karines specialybes ir užima atitinkamas karinių specialistų pareigybes. KAS pareigybių struktūroje siauros specializacijos (pvz., gydytojo, buhalterio) specialistams yra įsteigta kur kas mažiau aukšto rango pareigybių, susietų su aukštais karininkų laipsniais, palyginti su benrųjų karinių specialybių kariais. Tai leidžia daryti prielaidą, kad santykinai mažesnės moterų karjeros galimybės siekti aukščiausių karininkų laipsnių ir vadovaujančių postų yra daugiau sąlygotos jų pačių pasirinktos tarnybos specifikos, o ne karinės organizacijos kultūros ir egzistuojančių stereotipų bei požiūrio, kad „kariuomenė – ne moterims“.
5. Siekiant patvirtinti šios analizės išvadas ir prielaidas tikslinga atlikti pačių karių (moterų ir vyrų) nuomonių tyrimą – anketinę apklausą. Tyrimo rezultatus tikslinga būtų palyginti su LKA 2005 m. atliktos KAS karių ir civilių tarnautojų moterų apklausos rezultatais, kad būtų galima taip pat nustatyti KAS personalo požiūrio į moterų ir vyrų lygių galimybių įgyvendinimą KAS kitimo tendencijas.
6. Atsižvelgiant į KAS ir karo tarnybos pobūdį bei specifiką ir siekiant užtikrinti didesnes specialiąsias karines specialybes turinčių ir atitinkamas pareigas užimančių karių (tiek moterų, tiek vyrų) karjeros galimybes, šių karių atžvilgiu tikslinga svarstyti horizontalios karjeros galimybes, suteikiant kariui didesnius įgaliojimus, atsakomybę, geresnes tarnybos ir kompetencijos ugdymo sąlygas tame pačiame pareigybės hierarchijos lygmenyje. Taip pat tikslinga tobulinti karininkų karjeros politiką sudarant didesnes galimybes specialiąsias karines specialybes turintiems kariams pereiti į bendrųjų karinių specialybių pareigybes ir kilti vertikalios karjeros laiptais.